

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора юридичних наук, професора, Соболя Євгена Юрійовича на дисертацію Кононенка Дмитра Вікторовича «Адміністративно-правові засади формування та реалізації державної політики у сферах електронних комунікацій», подану на здобуття наукового ступеня кандидати юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Актуальність обраної теми дослідження є беззаперечною, адже в сучасних реаліях інформація перетворилася не лише на важливий ресурс, а й на ключовий елемент існування та функціонування всіх сфер суспільного життя. Щодня люди обмінюються величезними обсягами різноманітних даних завдяки сучасним технологіям, зокрема цифровим пристроям. Це сприяє швидшому отриманню актуальних новин з усього світу, підвищує ефективність міжособистісного спілкування, покращує якість і темпи трудової діяльності тощо. Всесвітній масштаб електронних комунікацій зумовив посилену увагу до них з боку держави та відповідних інституцій, що відображається у формуванні окремого напрямку державної політики.

Слід відзначити, що вивчення саме правових аспектів формування та реалізації державної політики у сферах електронних комунікацій є важливим з огляду на те, що належний рівень відповідного правового регулювання дозволяє захистити права і свободи людини (в умовах активного обміну інформацією особливо важливо забезпечити дотримання права на приватність, захист персональних даних і свободу слова), унормувати використання новітніх технологій (розвиток цифрових інструментів випереджає законодавство, тому необхідно створювати та вдосконалювати норми, що регулюють використання інформаційних ресурсів і комунікаційних систем), належним чином протидіяти кіберзагрозам (поширення електронних комунікацій супроводжується зростанням кількості кіберзлочинів, що потребує адекватних правових механізмів захисту), тощо. Саме тому дисертаційне дослідження Кононенка Дмитра Вікторовича «Адміністративно-правові засади формування та реалізації державної

політики у сферах електронних комунікацій» є безумовно своєчасним і значущим.

Своєчасність і важливість проведеного дослідження підтверджується також тим, що дослідження узгоджується з положеннями: Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 366-р; Стратегії розвитку сфери електронних комунікацій України на період до 2030 року та плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 4 червня 2025 року № 546-р. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи Науково-дослідного інституту публічного права на тему «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0120U105390).

Дисертація Д.В. Кононенка ґрунтується на комплексному та системному підході, відзначається належним рівнем наукових узагальнень. Автор чітко визначив мету дослідження та сформулював завдання, спрямовані на її реалізацію, так, мета дисертаційного дослідження полягала в тому, щоб з'ясувати сутність та розкрити особливості адміністративно-правових засад формування та реалізації державної політики у сферах електронних комунікацій, а також, спираючись на позитивний вітчизняний та зарубіжний досвід, надати пропозиції та рекомендації, спрямовані на вдосконалення адміністративного законодавства, яке регулює відносини у досліджуваній сфері суспільного життя (с. 19). Об'єкт і предмет дослідження сформульовані відповідно до встановлених вимог.

Здобувач використав широку методологічну базу. Про високий науковий рівень роботи свідчить і той факт, що у дисертації проаналізовано значну кількість наукових праць з філософії, загальної теорії держави і права, теорії управління, адміністративного, фінансового, конституційного, інформаційного, цивільного, господарського, міжнародного та інших галузевих правових наук. Це підтверджується й обсягом бібліографії, яка

налічує 240 джерел. Інформаційну й емпіричну основу дослідження становлять публікації в науково-періодичних виданнях, довідкові матеріали тощо.

Зміст дослідження загалом характеризується високим теоретичним і науково-методологічним рівнем у вирішенні поставлених завдань. Чітке теоретичне підґрунтя, продумано сформульовані дефініції, класифікації та критерії дозволили автору обґрунтовано визначити власну позицію щодо ряду дискусійних питань, пов'язаних із формуванням та реалізацією державної політики у сфері електронних комунікацій.

Наукова новизна отриманих результатів полягає передусім у тому, що дисертаційне дослідження є однією із перших спроб, після початку повномасштабного вторгнення, з'ясувати сутність та розкрити особливості адміністративно-правових засад формування та реалізації державної політики у сферах електронних комунікацій, на основі чого надати науково-обґрунтовані пропозиції та рекомендації, спрямовані на вдосконалення адміністративного законодавства, норми якого регулюють відповідні суспільні відносини. У процесі дослідження сформульовано низку нових наукових положень та висновків, запропонованих особисто автором.

Особливу увагу заслуговують такі положення, висновки та рекомендації, які яскраво демонструють наукову новизну роботи, її теоретичну і практичну значущість:

- вперше здійснено класифікацію завдань формування та реалізації державної політики у сферах електронних комунікацій, за такими критеріями: 1) залежно від змістовної спрямованості: а) соціально-економічні; б) технічні; в) безпекові; 2) за спрямованістю, що орієнтовані на: а) державний сектор; б) фізичних осіб-споживачів; в) суб'єктів підприємницької діяльності; г) іноземних партнерів; 3) за часом реалізації: а) короткострокові; б) середньострокові та в) довгострокові (с.24);

- вперше систематизовано недоліки формування та реалізації державної політики у сферах електронних комунікацій, які запропоновано

поділити на: 1) законодавчі: а) наявність недоліків правозастосовного характеру у Стратегії розвитку сфери електронних комунікацій України на період до 2030 року; б) систематичне відставання нормативної бази від технологічного розвитку та позитивних світових тенденцій; в) недостатня гармонізація українського законодавства у досліджуваній сфері з правом Європейського Союзу; г) нечітке розмежування адміністративно-правового статусу суб'єктів, що відповідають за формування та реалізацію відповідної політики; 2) організаційні: а) недостатня кадрова, фінансова та технічна спроможність органів, відповідальних за реалізацію досліджуваної політики; б) низький рівень незалежності Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах електронних комунікацій; в) відсутність ефективних механізмів державно-приватного партнерства; г) високий рівень корупції та бюрократичні перепони при отриманні дозволів, погоджень, доступу до інфраструктури сповільнюють розвиток сфери електронних комунікацій; г) недостатній моніторинг та контроль за реалізацією відповідного напрямку державної політики (с.24–25);

– вдосконалено науковий підхід щодо розуміння адміністративних процедур як інструменту формування та реалізації державної політики в сферах електронних комунікацій, на основі чого зазначено, що за допомогою них: а) забезпечується чітке та глибоке впорядкування процесів, які реалізуються уповноваженими суб'єктами в частині виконання мети і завдань досліджуваного напрямку державної політики; б) відповідні адміністративні процедури структурують владно-управлінський вплив на приватний сектор, а саме тих осіб, які провадять господарську діяльність за відповідним напрямом (с.26);

- зроблено висновок про те, що державна політика у сферах електронних комунікацій – це нормативно-врегульований, формалізований, послідовний та цілеспрямований вектор (напрямок) діяльності спеціально уповноважених суб'єктів публічно-владних повноважень, спрямований на

забезпечення ефективного державного регулювання, а також сталого розвитку електронних комунікацій в Україні відповідно до потреб та інтересів суспільства (с.75);

- відмічено домінуючий характер адміністративних норм в системі такого регулювання, адже за їх допомогою: 1) регламентовано правовий статус уповноважених суб'єктів владних повноважень, які приймають безпосередню участь у формуванні та реалізації відповідної політики; 2) визначено та упорядковано форми, методи та процедури приведення до дії встановленого політичного курсу; 3) уточнюються стандарти та правила обов'язкові до виконання суб'єктами електронних комунікацій, а також стратегічні кроки удосконалення їх діяльності; 4) визначається порядок легалізації на території нашої країни міжнародних засад у сфері регулювання електронних комунікацій, а також імплементацію їх в національну правову систему (с. 79);

- виділено характерні особливості притаманні адміністративно-правовому механізму як загальній категорії юридичної науки, так і в контексті формування та реалізації державної політики у сфері електронних комунікацій: по-перше, даний механізм має адміністративну природу, а елементи його системи знаходять своє застосування виключно в галузях суспільно-правових відносин, які виникають за участю суб'єктів публічно-владних повноважень; по-друге, включає в себе велике коло складових, які не обмежуються тільки правовими засобами та інструментами в їх вихідному значенні, що пояснюється варіативністю державного впливу на різні сфери суспільних відносин; по-третє, в усіх, без виключення, випадках адміністративно-правовий механізм виходить із норм законодавства України, яким визначено повноваження і функції держави в цілому, а також окремих державних органів в різних галузях суспільного життя; по-четверте, дія адміністративно-правового механізму, зважаючи на його владно-управлінську природу, підкріплена мірами примусу, який представники держави мають право застосовувати для реалізації поставлених цілей (с.139);

- узагальнено, що нормотворчість є ключовою формою реалізації державної політики у сферах електронних комунікацій, адже саме за її допомогою вбачається можливим сформулювати нормативне підґрунтя для здійснення відповідної діяльності. Саме через неї здійснюється розробка, прийняття, зміна або скасування нормативно-правових актів різної юридичної сили, які регулюють відносини між учасниками ринку, встановлюють вимоги до якості послуг, порядок ліцензування, стандарти технічної безпеки та захисту персональних даних, тощо. А відтак, результатом нормотворчості є створення цілісної нормативної бази, яка забезпечує прозорість, конкурентність та правову визначеність у сфері надання електронних комунікаційних послуг (с.142);

- запропоновано доопрацювати «Стратегію розвитку сфери електронних комунікацій України на період до 2030 року», в якій слід: по-перше, переглянути питанням підвищення стійкості інфраструктури (зокрема хмарних сервісів, ЦОДів, 4G-мереж) до гібридних атак; по-друге, забезпечити врахування регіональних особливостей при проведенні державної політики у сфері електронних комунікацій, зокрема створити умови для стабільного та безперервного доступу до мережі Інтернет в регіонах, які є прифронтовими; по-третє, прискорити цифрову інклюзію; по-четверте, впровадити стимули для залучення іноземного капіталу в розбудову телеком-мереж (наприклад: податкові пільги, спрощення ліцензійних процедур); по-п'яте, створити програми розвитку національного людського капіталу у сфері телекомунікацій — інженери, системні архітектори, фахівці з безпеки (с.179);

- запропоновано доопрацювати Закон України «Про електронні комунікації», в якому слід: а) посилити гарантії діяльності, а також самостійності у прийнятті рішень регулятора; б) переглянути механізми цінового регулювання, а також здійснити коригування питання щодо встановлення цін на собівартість продукції; в) обмежити обсяг зберігання

особистих даних: визначити чіткий перелік і строки зберігання, запровадити жорсткіші гарантії захисту даних користувача (с.189).

У дисертаційній роботі наведено й інші важливі та практично корисні положення і висновки.

Водночас, як це зазвичай трапляється при дослідженні складних і нових наукових проблем, у роботі присутні окремі дискусійні, суперечливі та не до кінця обґрунтовані положення. Вони можуть стати основою для подальших наукових обговорень та визначити перспективні напрями подальшого розвитку цієї тематики. Зокрема:

1. Оцінюючи стан формування та реалізації державної політики у сферах електронних комунікацій в умовах воєнного стану (підрозділ 1.1) здобувач робить низку цікавих з теоретичної та практичної точок зору висновків. Разом із тим, автор, переважно, звертає увагу на зовнішні ризики, які впливають на розвиток сфери електронних комунікацій. На мою думку, здобувачу слід було окрему увагу звернути на той факт, що наразі сфера електронних комунікацій піддається суттєвому тиску в частині забезпечення свободи слова.... А відтак, хотілося б почути думку Дмитра Вікторовича стосовно даного питання.

2. Аналіз тексту дисертації не дає однозначної відповіді на питання: що саме автор розуміє під сферою електронних комунікацій, та якими є її характерні властивості.

3. Окремі висновки автора носять суто декларативний характер. Наприклад, на сторінці 135 дисертант вказує, що правова процедура – це нормативно-визначена послідовність юридично значимих дій та заходів, які застосовуються в комплексі з метою досягнення визначеного результату у вигляді реалізації відповідних прав, обов'язків та законних інтересів. Такий підхід, як видається, є досить узагальненим.

4. На сторінці 138 автор наводить досить обмежений перелік адміністративно-правових методів реалізації державної політики у сферах електронних комунікацій, до яких відносить: переконання; примус; нагляду і

контролю; дозволу і заборон; та інформаційний метод. На мою думку, перелік останніх може бути розширено методами договірної регулювання, аналітичним методом, тощо.

5. Характеризуючи позитивний зарубіжний досвід формування та реалізації державної політики у сферах електронних комунікацій, здобувач робить досить глибинний аналіз та надає цікаві з теоретичної та практичної точки зору висновки. Разом із тим, дисертант не дає однозначної відповіді на питання про те, що саме слід зробити для того, щоб прискорити інтеграцію України у світовий інформаційний простір?

Разом із тим, наведені зауваження здебільшого мають дискусійний характер і не впливають істотно на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи. Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що вони можуть бути використані у подальших наукових дослідженнях, нормотворчій діяльності, освітньому процесі, а також у практичній роботі фахівців у відповідній сфері.

Основні положення й висновки дисертаційного дослідження викладено у п'яти наукових статтях, опублікованих у фахових виданнях України та міжнародних наукових журналах, а також у трьох тезах доповідей, представлених на науково-практичних конференціях. Дисертація та автореферат оформлені відповідно до чинних нормативних вимог, а ознак порушення принципів академічної доброчесності не виявлено.

Отже, дисертаційне дослідження «Адміністративно-правові засади формування та реалізації державної політики у сферах електронних комунікацій» є завершеною науковою працею, у якій отримано нові, науково обґрунтовані результати. Ці результати вирішують конкретне наукове завдання, яке полягало в тому, щоб з'ясувати сутність та розкрити особливості адміністративно-правових засад формування та реалізації державної політики у сферах електронних комунікацій, а також, спираючись на позитивний вітчизняний та зарубіжний досвід, надати пропозиції та рекомендації, спрямовані на вдосконалення адміністративного законодавства, яке регулює

відносини у досліджуваній сфері суспільного життя.

Таким чином, за рівнем актуальності, новизною підходів, вирішенням поставлених наукових проблем, теоретичною та практичною цінністю, а також достовірністю й обґрунтованістю отриманих результатів, дана робота повністю відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів». Її автор, Кононенко Дмитро Вікторович, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент:

ректор

**Центральноукраїнського державного
університету імені Володимира Винниченка**

доктор юридичних наук, професор

Євген Соболев